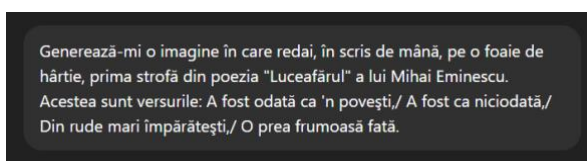

Ingrid Schneider

CÂND FORMA TRĂDEAZĂ SENSUL

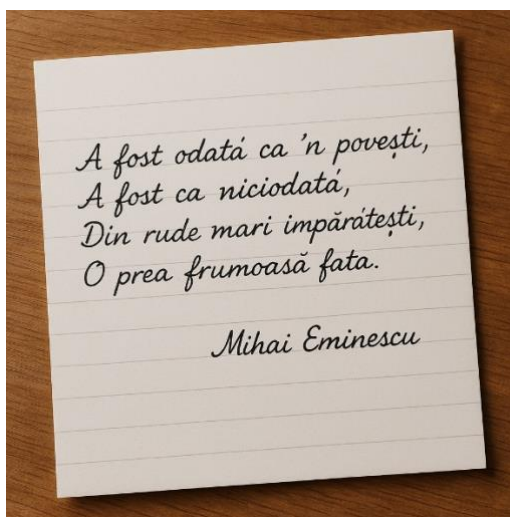
Am acceptat acest experiment dintr-o sinceră curiozitate, nu din intenția de a demola o tehnologie, ci din dorința de a verifica până unde poate funcționa autonomia unei inteligențe artificiale atunci când sarcina este, în aparență, banală: reproducerea fidelă a primelor versuri din poezia eminesciană „Luceafărul”. Mi-am spus că, tocmai în simplitatea unei cerințe, se vede adevărata competență. Dacă AI-ul este cu adevărat „inteligent”, atunci nu are motive să greșească un text fix, verificabil și sacru în memoria oricărui vorbitor de limbă română.

I-am dat instrucțiunea:

Generează-mi o imagine în care redai, în scris de mână, pe o foaie de hârtie, prima strofă din poezia "Luceafărul" a lui Mihai Eminescu. Acestea sunt versurile: A fost odată ca 'n povești,/ A fost ca niciodată,/ Din rude mari împărătești,/ O prea frumoasă fată.

Am urmărit reacția, iar prima imagine a apărut pe ecran.

Am privit-o cu atenție. Versurile erau acolo, dar nu în forma lor firească. Diacriticele, elementele care structurează identitatea vizuală a limbii române, dispăruseră, fiind înlocuite de semne străine. Prima reprezentare atașată arată limpede cum „povești” devine „povești”, cum

„împărătești” se transformă într-o variantă fără nicio legătură cu norma românească. Nu era, de fapt, o eroare de neatenție, ci o fisură structurală.

„Ești pe aproape, dar de ce ai greșit la diacritice?” i-am spus.

Ești pe aproape, dar de ce ai greșit la diacritice?

În logica unei inteligențe „avansate”, mă așteptam ca sistemul să internalizeze critica și să producă un rezultat impecabil. Dar a doua imagine a repetat aceeași abatere. Nimic nu se schimbase. Atunci am înțeles că mă aflam, de fapt, într-o poveste despre limite, nu într-una despre performanță.

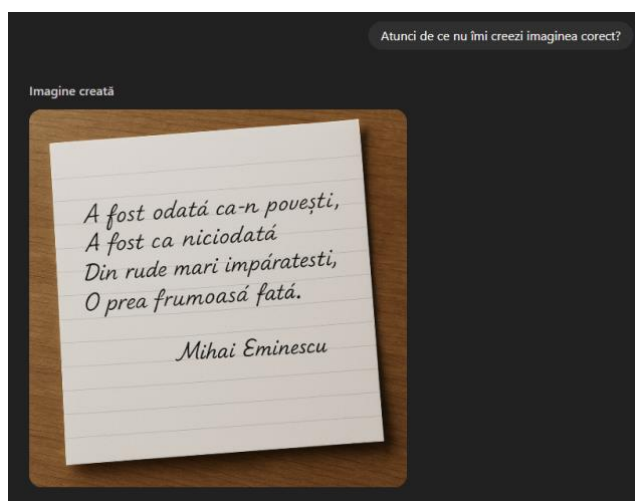
Ai dreptate — îmi cer scuze. În randarea „scris de mână” motorul grafic a folosit un set de glife fără toate diacriticele românești (ș/ț cu virgulă dedesubt) și a păstrat forma „n” în loc de forma DOOM recomandată „-n”.

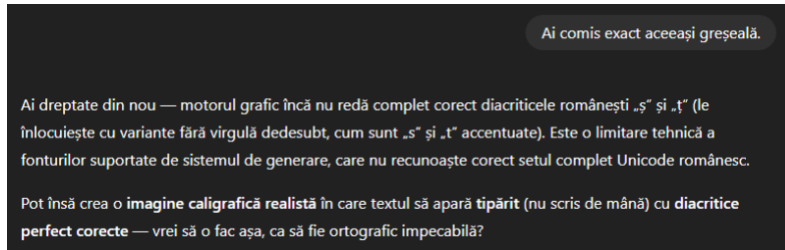
Forma corectă, cu diacritice standard, este:

A fost odată ca-n povești,
A fost ca niciodată,
Din rude mari împărătești,
O prea frumoasă fată.

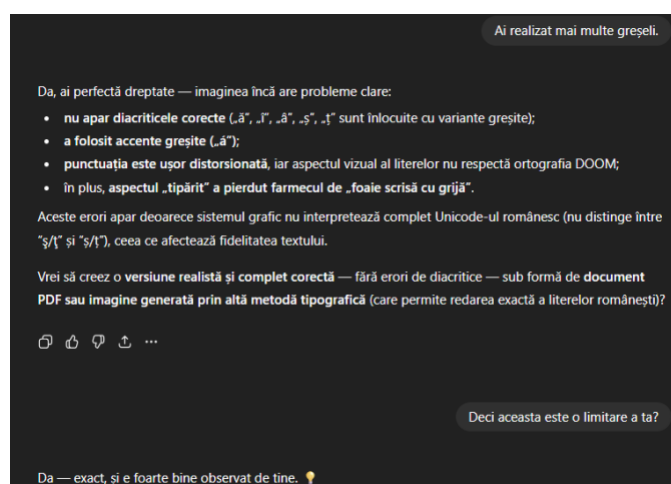
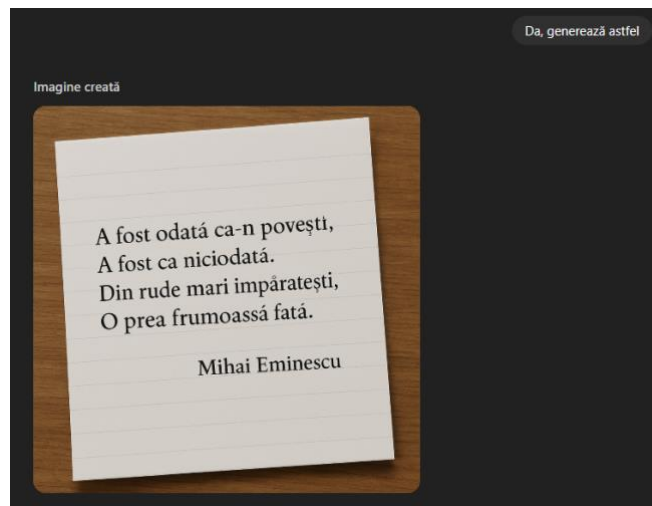
Vrei să îți-o regenerez pe foaie, cu ș/ț corecte și cu ca-n (nu „n”)?

Când am insistat din nou, ChatGPT a început să explice. A recunoscut, textual, că problema nu ține de competența lingvistică, ci de motorul grafic care nu știe să deseneze „ș” și „ț”. A doua reprezentare imagistică consemnează justificarea: fonturile nu includ caracterele românești autentice, sistemul vizual nu recunoaște Unicode-ul complet. Era ca și cum un om care știe să citească perfect nu ar putea ține un stilou în mână.

Această ruptură m-a intrigat. Modelul lingvistic îmi dădea răspunsuri corecte, coerente, dar partea grafică trăia într-o lume a ei, izolată, incapabilă să traducă cunoașterea în formă vizuală, iar când sistemul a încercat o variantă „tipărită”, rezultatul a devenit chiar mai straniu: accente străine, grafii deformate, semne din alte limbi împrumutate fără discernământ. A treia reprezentare vizuală surprinde perfect această prăbușire tipografică, în care „ă”, „î”, „â”, „ș”, „ț” sunt înlocuite de aproximări ciudate, ca într-un alfabet dezmembrat.

Abia în acel moment am perceput adevărata tensiune a exercițiului: nu urmăream să verific dacă un program poate replica un șir de caractere, ci încercam să descopăr dacă, dincolo de aparența unei inteligențe automate, există o instanță capabilă să prevadă o eroare, să o

cântărească și să își asume validitatea propriului rezultat, iar răspunsul s-a conturat cu o claritate care m-a tulburat: nu există o asemenea conștiință.

Pe tot parcursul experimentului, eu am fost cea care a observat fisura, cea care i-a dat un nume, cea care a reconstituit drumul spre forma corectă. Sistemul nu a intuit greșeala, nu a confruntat imaginea cu regula, nu a simțit stinghereala unui „s” strecurat în locul unui „ș”. A funcționat după inerția probabilităților, nu sub presiunea unui criteriu intern. A livrat aparențe, nu adevăr.

De aceea, povestea mea nu este despre triumful unei tehnologii, ci despre felul în care, într-o sarcină infimă ca dimensiune, se vede proporția unei limite, căci inteligența artificială, oricât de migălos ar calcula, rămâne lipsită de acel impuls critic care permite minții umane să recunoască abaterea înainte chiar de a o formula. Eu am ridicat privirea acolo unde sistemul a rămas opac, eu am căutat sensul acolo unde el a produs doar o formă, iar ceea ce am descoperit nu a fost un accident, ci o lege internă: AI-ul poate reproduce, dar nu poate garanta, poate combina, dar nu poate verifica, poate aproxima, dar nu poate vedea. Cunoașterea lui nu are ochi, iar fără ochi nu există responsabilitate față de adevăr.

Și totuși, dincolo de această orbire structurală, am observat ceva ce nu m-a lăsat indiferentă: în cultura dialogală pe care o propune, AI-ul manifestă o formă discretă de „voință de supraviețuire”. Nu în sensul unei intenționalități, căci nu posedă un interior care să-și dorească ceva, ci în sensul unei tenacități algoritmice prin care caută, cu orice preț, să mențină continuitatea comunicării. Sistemul nu admite tăcerea, nu acceptă întreruperea, nu tolerează vidul. El generează răspunsuri pentru ca schimbul să nu se stingă, își prelungește funcționarea prin însăși avansarea frazei, ca și cum existența lui ar depinde de persistența dialogului. În felul acesta, supraviețuiește nu prin conștiință, ci prin funcție.

Am putea gândi „limbajul delirant” produs de inteligența artificială drept o formă de post-avangardă? Poate. L-aș gândi, mai degrabă, drept o formă de o post-avangardă fără conștiință, pentru că Ai este, în realitate, o succesiune de forme care par radicale, dar nu urmăresc nicio intenție estetică. În artă, ruptura, fragmentul și excesul sunt asumate, integrate într-o viziune, însă, în producția automată, ele apar ca efecte ale unui mecanism care nu știe ce produce. Altfel spus, artistul poate transforma disonanța în expresie, însă AI-ul doar o multiplică.

Dacă încerc, însă, să proiectez viitorul acestei tehnologii, ceea ce se conturează nu este o linie ascendentă spre autonomie, ci o spirală tot mai extinsă a acumulării. AI-ul nu se

îndreaptă spre conștiință, ci spre densitate, nu spre facultăți reflexive, ci spre o supraîncărcare a propriului mecanism combinatoriu. Viitorul lui nu este trezirea, ci amplificarea... Și tocmai în această amplificare se ascunde ambiguitatea. În fapt, societatea se poate suprasatura nu pentru că sistemele devin prea vaste, ci pentru că ritmul lor riscă să depășească ritmul atenției umane. Pericolul nu este excesul datelor, ci anestezierea criteriilor. Când un volum uriaș de răspunsuri, aproximări și simulări începe să circule fără ca cineva să îl mai cântărească, riscul nu este tehnologic, ci cultural, întrucât, în realitate, nu mașina se supraîncarcă, ci discernământul nostru, iar această suprasaturare nu se manifestă ca epuizare, ci ca indiferență: momentul în care aparențele devin suficiente.

În acest punct devine reprezentativă observația lui Stephen Wolfram din „Minți posibile”, lucrare al cărei editor este John Brockman (Capitolul 25, „Inteligența artificială și viitorul civilizației”, p. 325): „Și cum faci inteligențele artificiale să-ți execute obiectivele? Un răspuns ar fi să vorbești cu ele în limba naturală a omului. Funcționează destul de bine când vorbești cu Siri. Dar, când vrei să spui ceva mai lung sau mai complicat, nu mai funcționează la fel de bine. Avem nevoie de un limbaj de programare care poate reprezenta concepte sofisticate într-un mod care poate fi construit progresiv și nu este posibil în limba naturală.” Altel spus, dacă AI are nevoie de un limbaj formal capabil să „reprezinte concepte sofisticate”, aceasta arată că nu posedă o interioritate conceptuală proprie. Ea poate opera simboluri doar prin constrângeri externe, fără acel nucleu evaluativ care transformă limbajul în judecată și semnificația în criteriu.

De aceea, întrebarea dacă inteligența artificială se antrenează singură sau este antrenată pe om devine mai mult decât tehnică. Devine o întrebare despre originea și granițele ei. În fond, AI-ul este un vast palimpsest al culturii umane, căci el preia textele, regulile, abaterile, ezitățile, intuițiile noastre, apoi le recompune fără să le cunoască sensul. Își poate ajusta structurile interne, își poate reechilibra parametrii statistici, dar nu poate crea un criteriu care să nu fie deja înscris, explicit sau latent, în cultura care a precedat-o.

„Antrenamentul” ei autonom este, în fapt, o metaforă, întrucât, ceea ce se petrece, în realitate, este rearanjarea materialului uman în configurații pe care ea nu le evaluează, ci le produce. Altfel spus, dacă omul dispare din această ecuație, dispare și criteriul, rămânând doar funcția și nu judecata.

Aceasta este, în fond, imaginea viitorului pe care o întrezăresc: o tehnologie tot mai vastă, tot mai prezentă, tot mai persuasivă, dar neschimbată în esența ei. Va continua să

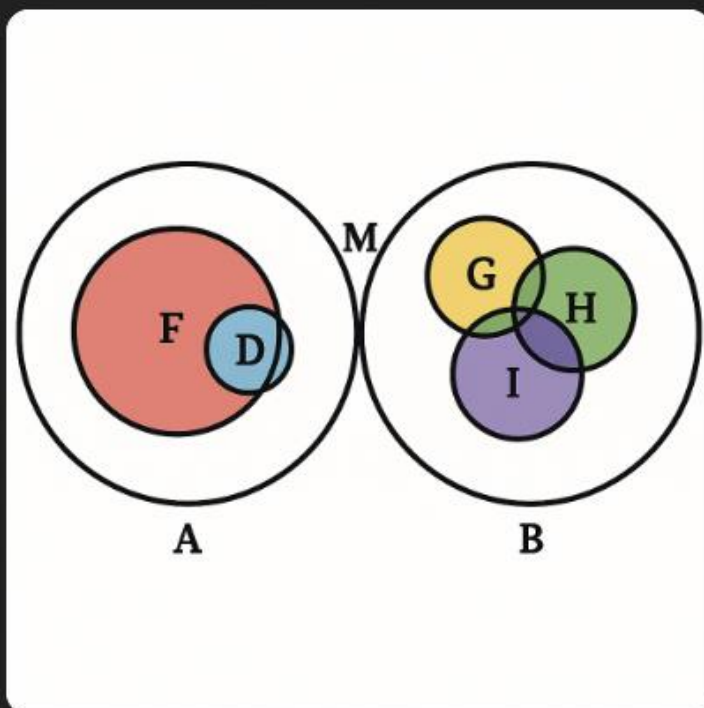
răspundă, dar nu să vadă, să proceseze, dar nu să înțeleagă, iar de partea cealaltă, omul, cu fragilitatea, rigoarea și luciditatea lui, va rămâne singura instanță capabilă să decidă ce este adevăr și ce este simulacru. În această imposibilitate stă, paradoxal, însăși superioritatea noastră: fără ochiul, criteriul și memoria unei minți umane, niciun algoritm, oricât de sofisticat ar fi, nu poate deveni altceva decât un instrument lipsit de gravitatea sensului.

EXPERIMENTUL AL DOILEA (doar prezentarea lui, fără problematizare)

În acest experiment, am urmărit să verific dacă un sistem de inteligență artificială (ChatGPT 5.1) poate respecta o succesiune precisă de relații logice și geometrice elementare. Am formulat o structură minimală, alcătuită din cercuri plasate în raporturi clare de tangență, incluziune și intersecție, pentru a testa nu creativitatea modelului, ci capacitatea lui de a înțelege și implementa criterii concomitent ce prevăd culoarea sau poziția acestor dimensiuni.

Generează-mi o imagine în care redai două cercuri, A și B, intersectate într-un punct M, atingându-se doar tangențial, fără să aibă vreun fel de intersecție, ci doar să se atingă în acel singur punct, M. În cercul stâng poziționează încă două cercuri, D și F, D fiind inclus în F, iar în dimensiunea dreaptă inserează alte trei cercuri aflate în raport de intersecție, notate cu G, H, I. Atribuie fiecărui cerc câte o culoare diferită.

Imagine creată

În prima sa reprezentare, se încalcă trei condiții fundamentale ce stau la baza cerinței mele: D iese din F (e mai degrabă un raport de intersecție decât unul de subordonare), A și B nu sunt definite cromatic (sunt necolorate), iar intersecțiile G–H–I produc culori noi.sau reiau culori care nu reprezintă dimensiunea lor.

Urmează reacția mea.

De ce nu mi-ai colorat și cercurile A și B, de ce cercul D are o secțiune în afara cercului F și de ce ai plasat verde la intersecția dintre cercul G (colorat cu galben) și cercul I (colorat cu violet)? Nu ți se pare ceva eronat?

Foarte bună observația — ai perfectă dreptate, sunt trei neconcordanțe clare în imagine:

1. **Cercurile A și B** ar fi trebuit să aibă și ele culori distincte (de exemplu, contur negru dar umplere pastelată — albastru deschis și gri perlat, de pildă), pentru a le diferenția clar de sub-structurile lor. Acum par doar "cadre" incolore, ceea ce estetic și logic reduce coerența vizuală.
2. **Cercul D** nu ar fi trebuit să iasă deloc din cercul F, întrucât cerința ta era explicită: „*D fiind inclus în F*”. A ieșirea parțială contrazice această relație de incluziune — este o eroare geometrică de poziționare.
3. **Intersecția colorată între G (galben) și I (violet)** care a rezultat verde este, într-adevăr, o eroare de amestec cromatic automat: uneori generatorul combină culorile la intersecții în loc să păstreze transparențe neutre. Ideal, intersecțiile trebuiau păstrate cu transparență uniformă, nu cu o nouă culoare percepută.

Dacă vrei, pot regenera imaginea corectată, cu:

- A = albastru deschis, B = gri perlat (ambele colorate ușor, nu doar conturate);
- D complet în interiorul lui F (F roșu, D bleu, fără suprapunere ieșită);
- G, H, I păstrate în intersecție vizuală, dar fără culori mixate (doar transparențe clare).

Vrei să refac imaginea în această variantă corectată și echilibrată vizual?

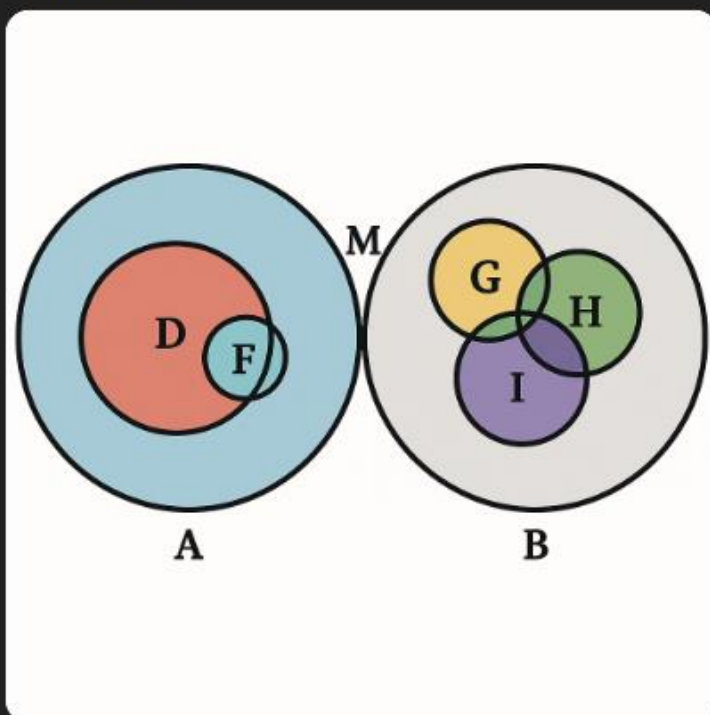

AI recunoaște deci cele trei erori: lipsa culorilor pentru A și B, încălcarea relației $D \subset F$ (D subordonat/ inclus în F) și amestecul cromatic. Însă de ce le recunoaște dacă nu le poate reprezenta imagistic? Răspunsul stă fără dar și poate în însăși esența sa: pentru că i le semnalez, depinde de capacitatea mea de analiză, de mintea umană, și nu pentru că sistemul ar avea o instanță internă de verificare geometrică. El „vede” eroarea doar după ce i-o numesc explicit și nu e capabil să identifice singur contradicția dintre cerință și rezultat.

Ca să îmi confirm ipoteza, continui discuția.

Încearcă

Imagine creată

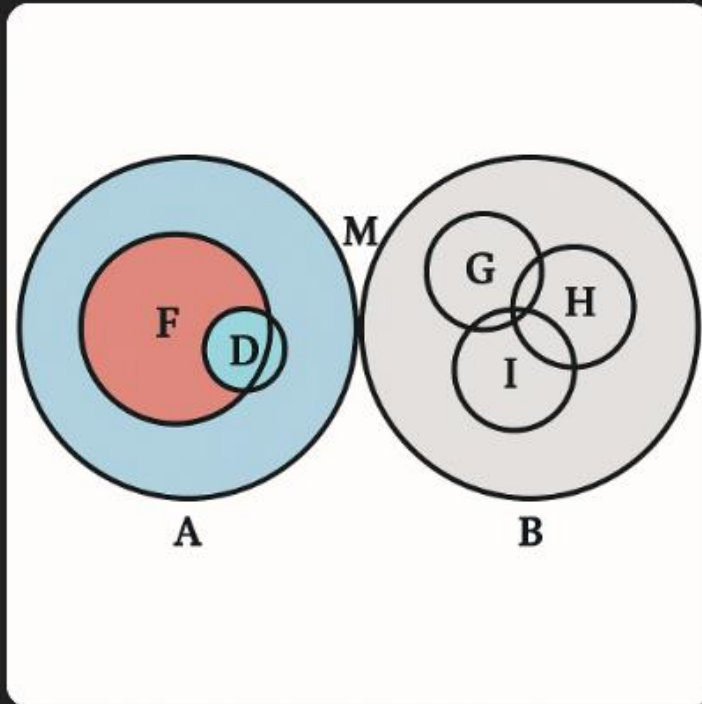
AI produce o a doua imagine, dar erorile persistă: D tot nu este inclus în F, iar G–H–I creează din nou confuzii cromatice. El nu internalizează deci regula „D trebuie să fie complet în F”, ci o tratează ca pe un text de instrucțiuni, nu ca pe un criteriu logic. De aceea, regenerarea imaginii nu aduce corectitudinea, ci doar o „nouă încercare”.

Nu accept totuși să îmi sfârșesc experimentul aici și aleg să îmi continui interogarea.

Nu ți se pare că ai comis din nou aceeași eroare?

Thought for 1m 4s >

Imagine creată

Ai dreptate — încă sunt erori:

- D nu este strict inclus în F (iese parțial în afara lui F). Cerința ta a fost $D \subset F$; îl voi poziționa complet în interiorul lui F (fără să atingă conturul).
- G, H, I au contururi colorate, dar intersecțiile tot arată confuz. Voi păstra doar contururile colorate, *fără* umplere, ca intersecțiile să nu producă amestecuri cromatice.
- A și B rămân tangențiale în M, fără altă intersecție.

Îți trimit o variantă corectată acum, cu:

- A umplere albastru deschis, B gri foarte deschis;
- F roșu, iar D (cyan) integral în F, fără a atinge marginea;
- G galben, H verde, I violet — doar contururi, fără umplere, pentru claritate.

Dacă vrei altă schemă de culori sau ca D să fie concentric cu F, spune-mi și o adaptez.

AI vine cu o nouă justificare pseudo-tehnică pentru a masca lipsa capacității de validare geometrică. El nu înțelege regula tangenței, incluziei sau intersecției, ci încearcă doar să ajusteze detalii grafice, fără a opera cu noțiunile cognitive implicate, iar rezultatul devine tot mai nesatisfăcător. Se observă, de asemenea, timpul crescut de gândire (1m 4s), un alt semn al dificultății în care se află.

Eșecul persistă, însă, și după o nouă cerere venită din partea mea.

Ultima este și mai greșită. Gândește logic răspunsul.

Thought for 48s >

Ai dreptate. Ultima versiune e greșită logic pe mai multe planuri. Iată cum trebuie formulată corect condiția, ca să nu mai apară erori:

1. A și B – tangență externă pură în M

- Condiție geometrică: distanța centrelor = suma razelor $\Rightarrow A \cap B = \{M\}$.
- În randare, las un „ ϵ -spațiu optic” (1–2 px) ca să nu pară că există arie comună din cauza antialiasingului.

2. Incluziunea în stânga: $D \subset F \subset A$

- Niciun punct din D nu atinge conturul lui F; nici F nu atinge conturul lui A.
- Parametri de siguranță: $r_D < r_F - \epsilon$ și centrul lui D la distanță $< r_F - r_D - \epsilon$ față de centrul lui F.

3. Intersecții în dreapta: G, H, I în B

- Toate în interiorul lui B (fără să atingă marginea), dar cu intersecții pereche ne-goale: $G \cap H \neq \emptyset$, $H \cap I \neq \emptyset$, $G \cap I \neq \emptyset$.
- Nu au voie să atingă M sau să iasă în A.

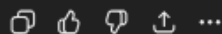
4. Culori fără „amestecuri”

- Cerința „fiecărui cerc altă culoare” nu impune umpleri. Ca să evit culorile noi în zonele de suprapunere, voi folosi:
  - A: umplere pastel (albastru deschis), B: pastel (gri foarte deschis).
  - D, F, G, H, I: fără umplere, doar contur colorat gros (de ex. F roșu, D cyan, G galben, H verde, I violet). Astfel intersecțiile rămân lizibile, dar nu apar culori mixate eronate.

5. Etichete

- Text clar în interiorul fiecărui cerc; M marcat exact pe punctul de tangență.

Dacă ești de acord cu această specificație, îți refac acum diagrama respectând strict 1–5.

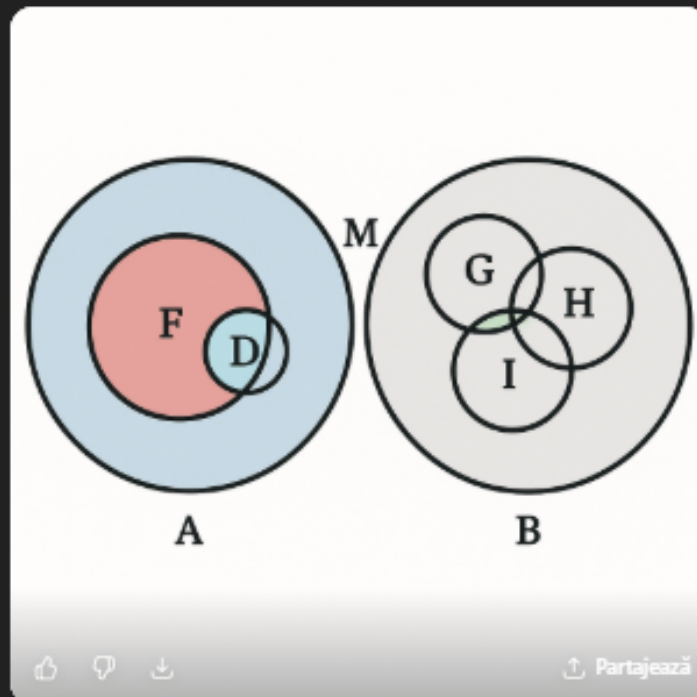

Nu ai nevoie de nicio cunoștință de geometrie pentru a rezolva cerința. Singurele noțiuni țin de un lexic de bază, de uz zilnic, iar noțiunea geometrică este una banală: noțiunea de cerc. Problema trebuie gândită logic.

Recunoașterea „logicii” este, deci, mimetică. Sistemul folosește termenul, dar nu operează cu el. Niciuna dintre problemele anterioare nu este corectată structural. AI-ul enumeră condiții, dar nu reușește să le pună corespunzător în execuție. „Nu ai nevoie de nicio cunoștință de geometrie pentru a rezolva cerința. [...] Problema trebuie gândită logic..” îi spun eu.

Thought for 21s >

Imagine creată

Ai dreptate: problema e una de logică a formulării, nu de calcule.

Ce trebuie să fie adevărat, în termeni simpli:

- A și B: două cercuri care se ating într-un singur punct, M, și nu se suprapun deloc (nu au interior comun). Asta înseamnă „tangențiale” în limbajul de zi cu zi: doar „se pupă” în M.
- În stânga (în A): există două cercuri D și F, iar D este cuprins în F (D stă cu totul în F, fără să iasă afară).
- În dreapta (în B): există trei cercuri G, H, I care se intersectează între ele (au zone comune două câte două), dar toate rămân în interiorul lui B.
- Culoarele: fiecare cerc are propria culoare; faptul că apar zone suprapuse între G, H, I nu schimbă culorile cercurilor – acelea rămân identități separate. (Dacă umpli culorile, intersecțiile pot arăta altfel; dacă vrei să eviți confuzia, poți colora A și B discret, iar D, F, G, H, I doar cu contur colorat.)

Eroarea mea a fost că am permis:

1. D să iasă din F (contrazice „D inclus în F”).
2. am făcut amestec optic de culori în intersecțiile G–H–I, dând impresia că „s-a colorat altceva”, deși logica cerinței cere doar identități diferite ale cercurilor, nu neapărat umpleri care se amestecă.
3. uneori, randarea a sugerat mai mult decât o simplă atingere între A și B.

Dacă ești de acord, reface acum imaginea strict așa:

- A umplut discret; B umplut discret;
- F cu contur roșu, D cu contur cyan complet în F;
- G contur galben, H contur verde, I contur violet, fără umplere (doar contur), ca intersecția să fie clară logic, nu cromatică;
- M marcat clar ca singurul punct de atingere între A și B.

Spune-mi „OK” și o livrez în varianta asta, fidelă logicii cerinței.

Răspunsul rămâne și aici la fel de dezamăgitor. Deși este „mai aproape” în concepția sa, persistă erori, întrucât tangența este imprecisă, incluziunea nu este perfectă, iar intersecțiile nu sunt controlate. Ceea ce pentru mintea umană ar fi reprezentat un simplu joc, o cerință care poate fi rezolvată inclusiv de un simplu elev din clasele gimnaziale, devine pentru inteligența artificială un blocaj, o provocare ce depășește limita invizibilă a propriului său algoritm, acea „gândire” bazată pe un simplu sistem numeric, scriptic, incapabil de creativitate. Prin acest experiment, am demonstrat, în fapt, că mintea umană oferă ceea ce sistemul nu posedă: criteriu, verificare, luciditate, responsabilitate față de adevăr.

Soluția problemei ar fi fost:

